

5

Pratarmė

**[VADAI Į MEDIJŲ STUDIJAS /
INTRODUCTIONS TO MEDIA STUDIES**

9

**Įvadas. Dėde Marshalai McLuhanai,
gal malonėtumėte ateiti čia minutėlei?**

Valentinas Klimašauskas

25

Įvadas į medijų studijas

Vytautas Michelkevičius

40

Įvadas į medijų filosofiją

Tomas Sodeika

57

Įvadas į vizualumo studijas

Eglė Obcarskaitė

71

**Įvadas į hipertekstą:
samprata ir struktūra**

Lina Michelkevičė

**MEDIJŲ KULTŪROS PULSAS LIETUVOJE:
2004-2008 M.**

89

Scena

Tautvydas Bajarkevičius

101

SMS: pastabos apie mikroprozą

Jekaterina Lavrinec

107

**ŠMC TV: televizija apie televiziją,
medija apie mediją**

Tadas Šarūnas

111

**Lyčių (de)konstravimas
ir paieškos medijose**

Lina Michelkevičė

114

**Jauna muzika 2006:
įsivaizduojamosios muzikos
įsikūnijimų spektras**

Jurij Dobriakov

120

Vilniaus medijų seminaras (VMS)

122

Vokalinis galios aspektas

Jekaterina Lavrinec

125

**Metateorinės semantinės pelkės ir
kiti fragmentai iš "Art + Communication:
Waves" festivalio**

Giedrius Gulbinas

133

**Kaip tapti radijo imtuvu arba
radijo vakarienė ir kitos radijo
galerijos veiklos**

informatorė

134

PB8_001_V: Troleibusas Nr. 0

PB8

137

Troleibusas Nr. 0 – kelionė įgarsintais

Vilniaus dienoraščiais

Tautvydas Bajarkevičius

139

**Paris qui dort vs. Cinemusica:
skirtingi vaizdo ir garso
sintezės modeliai**

Jurij Dobriakov

3

143	Komentavimo metafizika iš kritinės perspektyvos <i>Jurij Dobriakov</i>
146	Festivalis Centras
148	Balso balsai 2006-2007
155	Balsas.cc laikraštis
156	Kai senos technologijos dar buvo naujos <i>Lina Michelkevičė</i>
162-163	Asteroido balsas <i>Valentinas Klimašauskas (sud.)</i> ir <i>Vytautas Michelkevičius (sud.)</i>
164	Ateities namai: dizainas ir technologijos geresnei namų aplinkai <i>Julijonas Urbonas</i>
172	Ateitis – teminis numeris <i>Valentinas Klimašauskas (sud.)</i>
173	Paraštės – teminis numeris <i>Kęstas Kirtiklis (sud.)</i>
178	Festivalis Enter
181	Audiovaizdinių keturratis <i>Vaclovas Nevčesauskas</i>

184	Medijų ekologija – teminis priedas su laikraščiu Ozonas <i>Vytautas Michelkevičius</i>
	MEDIJŲ TEORIJOS IR FILOSOFIJA / MEDIA THEORY AND PHILOSOPHY
185	Medijų apibrėžimai <i>Hartmut Winkler</i>
201	Kas yra mediologija? <i>Frank Hartmann</i>
205	Vokiečių medijų teorijos vieta? <i>Geert Lovink</i>
222	Medijos be auditorijos <i>Eric Kluitenberg</i>
232	Post-medijų estetika <i>Lev Manovich</i>
245	Tinklaraščiai - internetinis cinizmas <i>Geert Lovink</i>
261	Autorių biografijos
269	Preface (English)
17	English Summaries

PRATARMĖ

Ši knyga ieško atsakymo į klausimą, kas yra medijos ir medijų kultūra, bando apibūdinti jos apraiškas Lietuvoje pastaraisiais metais ir pristatyti kai kurias medijas nagrinėjančias teorijas.

Sudarinėjant knygą galvoje kirbėjo klausimas, kaip suderinti skirtingus medijų kultūros aspektus: nuo akademinio iki eksperimentinio ir kūrybinio – medijų studijas, medijų meną, medijų filosofiją ir medijų teorijas. Jos struktūra nuosekliai atsako į šį klausimą ir kuria savąjį naratyvą.

Ši knyga tiek globali, tiek lokali: pirmiausia čia kalbama apie globalų medijų kultūros reiškinių ir jų analizuojančias teorijas, bet didelė knygos dalis skirta ir vietinėms medijų kultūros refleksijoms – renginiams, menininkų kūrybai, lietuvių autorių tekstams.

KNYGA KAIP MEDIJA

Knyga, kaip medija, šiandieninei medijų kultūrai svarbi tuo, kad ji yra baigtinis informacijos ir pramogos

produktas, išlaisvinantis skaitytoją nuo klaidžiojimų interneto kryžkelėse ir leidžiantis jam patirti kitokius erdvinius santykius. Erdvinis ir laikinis knygos baigtinumas, viena vertus, riboja patirtis, kita vertus, sumažina baimę nuklysti pamiršus pradinį tikslą. Vartotojas vėl gali iš naršytojo tapti skaitytoju ir bandyti judėti knygos eilutėmis, pamiršęs nervingus naršymo įpročius. Žinoma, skaitymas internete ir ekrane turi begalę privalumų, tačiau knyga vis dar teikia savitą skaitymo malonumą, užklumpantį traukinyje, paplūdimyje ar vonioje.

KNYGOS STRUKTŪRA

Ši knyga – tai bandymas Lietuvos skaitytoją supažindinti su medijų kultūra. Prasidedanti įvadais į medijų studijas, ji atveria skirtingus požiūrių rakursus ir gali pasitarnauti studentams ir akademiniam pasauliui kaip pirminė pažintis ir nuorodų rinkinys kelionei po medijas. Čia galite surasti vertingų išvalgų tiek senųjų (raštas Tomo Sodeikos įvade), tiek naujųjų medijų (hipertekstas ir interaktyvumas Linos Michelkevičės įvade) studijoms. Eglės Obcarkaitės įvadas išplečia vizualiųjų medijų problemas iki vizualumo studijų, o Valentinas Klimašauskas pats įsitraukia į vizualius žaidimus ir susikeičia vaidmenimis su Marshallu McLuhanu jo/savo knygoje. Šiuose įvaduose tarpusavyje diskutuoja ir kolegialų interdiscipliniškumą demonstruoja draugėn sujungta medijų filosofija,

fenomenologija, vizualumo studijos, komunikacijos mokslai, medijų studijos, literatūrologija ir technologijos studijos.

6 Knygos centre visiškai kitaip pulsuoja medijų kultūros Lietuvoje 2005–2008 metais atgarsiai. Čia vyrauja kitokia spaudos medija – kažkas tarp laikraščio, žurnalo ir metraščio. Šiai daliai buvo atrinkti įdomiausi ir didžiausią skaitymo malonumą teikiantys tekstai, kurie atrodė turį didesnę išliekamąją vertę nei vien konkretaus įvykio apžvalga. Taip, čia rasite renginių, koncertų, parodų, performansų, eksperimentų, knygų ir kitų įvykių recenzijas ir subjektyvius esė, gimusius iš medijų kultūros refleksijų. Kai kurie vardai pasikartoja po kelis kartus – tai aktyviausiai ir įdomiausiai rašę *Balsas.cc* bendruomenės nariai. Tarp tekstų įsimaišo ir meniniai projektai, nors aktyviai kuriančių medijų menininkų Lietuvoje yra vos vienas kitas (tai matyti ir iš gana negausios kūrybinės medžiagos knygoje). Kas keletą ar keliolika puslapių įsiterpiančias žydrieji puslapiai dokumentuoja teminius *Balsas.cc* projektus, seminarus ar specialius numerius.

Knygą baigia pirmą kartą Lietuvoje išleidžiamas nedidelis medijų teorijų rinkinys, kuris dar galėtų būti pavadintas medijų studijų skaitiniu. Šiuose žymių pasaulio teoretikų tekstuose pristatomos skirtingos medijų filosofijos ir medijų studijų perspektyvos. Nuo vokiškąją tradiciją atstovaujančių

vokiečio Hartmuto Winklerio ir austro Franko Hartmanno bei vokiečiakalbes medijų teorijas nagrinėjančio Geerto Lovinko (šie trys tekstai skirti daugiausia bendrosioms medijų problemoms) pereinama prie olando Erico Kluitenbergo išvalgų apie šiandieninių medijų santykį su auditorija, amerikiečio Levo Manovichiaus teiginių apie šiandieninę medijų estetiką ir galiausiai visai šviežių Geerto Lovinko pamąstymų apie naujųjų medijų reiškinį – tinklaraščius. Šis tekstas yra adaptuotas iš 2007 metais pasirodžiusios jo knygos *Nulis komentary: tinklaraščių rašymas ir kritinė interneto kultūra*. Visi kiti parinkti tekstai yra taip pat nauji, iš pastarojo dešimtmečio, tad kiekvienas jų gali būti skaitomas ir kaip naujausių medijų tyrimo problemų ir krypčių atspindys.

PRETEKSTAS – BALSAS.CC

Knygos pretekstas buvo tarpdisciplininis elektroninis žurnalas *Balsas.cc*, transliavęs tekstus, vaizdus ir garsus internete. Ketverius metus, nuo 2005-ųjų pradžios iki 2008-ųjų pabaigos, žurnalas tyrinėjo medijų kultūrą Lietuvoje ir užsienyje, vertė užsienio teorijas į lietuvių kalbą, organizavo seminarus ir rengė bei leido popierines savo versijas, dažniausiai laikraščio formatu. Balsas, kaip rašome redakcijos puslapyje, – tai medija, komunikacijos tarpininkas ir priemonė, skleidžianti informaciją ne tik viena kryptimi, bet ir kaip aidas grįžtanti viešų diskusijų pavidalu.

Be to, žodis *balsas* Lietuvoje (o ir pasaulyje) turi savą istoriją kaip žiniasklaidos priemonių pavadinimo sudurtinė dalis: bene pirmasis toks buvo 1885 m. pradėtas leisti *Lietuviszkasis Balsas*, XX a. pradžioje pasirodė laikraštis *Darbininkų balsas*, sovietmečiu – *Leniniečio balsas*, o šiandien tebėra gausu regioninių laikraščių tokiais pavadinimais (*Panevėžio balsas*, *Tauragiškių balsas* ir kt.). Beje, šiame sąrašė savo vietą rastų ir radijo stotis *Amerikos balsas*. Žinoma, *Balsas.cc* netęsia nė vienos iš šių žiniasklaidos priemonių ir nėra kaip nors įsipareigojęs, tiesiog kaip medija atsiduria jų apsuptyje ir pateisina savąjį apie mediją (ir medijų kultūrą) kalbančios medijos statusą.

Balsas.cc prasidėjo kaip kūrybinė ir edukacinė platforma, skirta vietiniams balsams ir jų komunikacijai su atbalsiais iš svetur. Žurnalo idėja gimė po tarptautinio seminaro ir kūrybinių dirbtuvių RAM6 (angl. *Re-Approaching New Media*, liet. *Permaštant naująsias medijas*), vykusio 2004 m. rugpjūčio 25–29 d. Vilniuje. Seminarą rengė *jutempus* – tarpdisciplininiai meno projektai (www.vilma.cc). Žurnalą inicijavome kartu su medijų menininkais Nomeda ir Gediminu Urbonais bei idėją parėmusiu medijų teoretiku ir aktyvistu Geertu Lovinku iš Amsterdamo.

MEDIJŲ KULTŪRA

Medijų kultūra prieš penkerius metus (2004) buvo miglotas reiškinys, o naujųjų medijų judėjimas buvo tolimas, kažkur dar iš anapus interneto tyrų girdimas aidas. Tuomet dar iš esmės nebuvo nei tinklaraščių, nei *youtube* (liet. *pats sau TV*) – videoklipų transliatoriaus, nei socialinių tinklų kūrimo portalo *facebook* (liet. *veidaknygė*), nei galimybės vartyti iš kosmoso darytą visos žemės nuotrauką per įvairias *earth* programas. Tada buvo kitos naujosios medijos, kurios dabar jau praktiškai išnyko, o dabartinių po penkerių metų gal taip pat nebeliks. Medijų peizažas keičiasi greičiau nei teorijos apie jas, tačiau tikimės, kad čia sugautas paskutiniųjų metų gūsis įgavo apčiuopiamą formą ir leis Lietuvos skaitytojui susidaryti vietinės medijų kultūros vaizdą. Jei 2005-aisiais optimistiškai skelbėme apie naujo diskurso susikūrimą ir naujųjų medijų kultūrą, tai šiandien žvelgiame realistiškiau ir mūsų dėmesį traukiančią kultūrą vadiname tiesiog aktualiąja kultūra. Kartais gali atrodyti, kad rašome apie neaktualiąją kultūrą, tuomet belieka pasidomėti vieni kitų pozicijomis ir požiūriu taškais

P. S. AUDITORIJA: KNYGOS SKAITYMO BŪDAI

Jei į šią knygą žvelgiate kaip į *vadovėlį*, tai studijuojantiems vieną ar kitą medijų specialybę, o ypač ruošiantis susitikimui su egzaminuojančiais dėsty-

tojais (tarp jų su manimi ir kai kuriais kitais šios knygos bendraautoriais), rekomenduoju perskaityti pirmąją dalį bei vieną ar kitą tekstą iš trečiosios. Jei jus domina medijų kultūros pulsas, veidai, įvykiai ir kritika, pradėkite nuo antrosios dalies, kuri yra drauge ir *metraštis*. Jeigu knyga į rankas pateko ieškantiems pramogos, siūlyčiau taip pat pradėti nuo antros dalies ir ją traktuoti kaip *vaizdų ir esė rinkinį*, iš kurio pagal savo skonį pasirinksite gardžiausius. Nors medžiaga sudėta chronologine tvarka, rekomenduoju ją vartoti hipertekstiškai ir interaktyviai (tam turėtų pagelbėti ir kiekvieną tekstą apibūdinančios temos). Interneto archyve www.balsas.cc rasite ne tik daugiau tekstų, bet ir garsų bei vaizdo klipų, kurie dėl savaimės suprantamų priežasčių į knygą nepateko. Menininkai ir tie, kurie tikėjosi atsiversią tikrą lietuviško medijų meno *katalogą*, gal šiek tiek nusivils, tačiau jei domitės medijų meno bei kultūros temomis ir problemomis, savo vaizduotę tikrai praturtinsite naujomis idėjomis, o jei su tuo susiduriate pirmą kartą, pateksite į lengvo kūrybinio chaoso būseną. Smagaus skaitymo ir vartymo.

Vytautas Michelkevičius
Köln, 2009

Valentinas

Klimašauskas

Pabaigų

knyga